

Nr 856

Av herr Nelander m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till skollag m. m.

(Lika lydande med motion nr 720 i Första kammaren)

I det förslag till skollag, som förelagts riksdagen i proposition nr 136, har skolans morgonsamling berörts i § 27 och departementschefens kommentarer till denna paragraf.

I skolöverstyrelsens nu gällande »Allmänna anvisningar för undervisning och fostran på skolans högre stadier» säges bl. a.: »Morgonsamling skall skänka inre samling, uppbyggelse och känsla av gemenskap och på så sätt ge en god utgångspunkt för dagens arbete.» Enligt vårt förmenande är en sålunda utformad morgonsamling av stor betydelse för skolans fostrande uppgift.

1950 års riksdag accepterade i fråga om morgonsamlingen vad skolkommissionens majoritet anfört i sitt principbetänkande (s. 176): »Det principiella religionsfrihetskravet bör upprätthållas, men en morgonandakt, präglad av kristen grundton, bör kunna utformas så, att den icke kommer i strid med detta krav.» — Inför de föreliggande förslagen till en ny grundskola är det anledning att understryka detta principuttalande.

Den dåvarande skolkommissionen behandlade i sitt betänkande också frågan om frivillighet och stannade för att principiellt rekommendera, att alla elever skall delta. Den gav emellertid rektor möjligheten att på begäran från målsman befria elev på högstadiet från deltagande i morgonsamling även av andra skäl än långa resor eller tillhörighet till främmande trosbekännelse.

I departementschefens kommentar till 27:e paragrafen i nu föreliggande förslag till skollag heter det bl. a., att skolberedningen icke ansett sig böra ta upp frågorna kring morgonsamlingen till behandling. Och kommentaren fortsätter: »Någon saklig ändring har således icke varit avsedd.» Av dessa uttalanden att döma borde sålunda i sak nu gällande riktlinjer för skolans morgonsamling följas. Departementschefens uttalande i kommentaren å s. 76 om »objektivitet vid planläggningen», varmed inte avses morgonsamlingens karaktär, har emellertid enligt vår mening fört in ett nytt moment och synes avse en saklig förändring. År 1958 blev det tillåtet, ja också rekommenderat, att låta morgonsamlingarna växla mellan kristet och annat innehåll; nu är en sådan växling föreskriven genom orden »objektivitet vid planläggningen av morgonsamlingarna».

För vår del anser vi att morgonsamlingen som regel — liksom hittills och säkert i enlighet med de intentioner som den övervägande delen av vårt folk har — bör vara präglad av en kristen grundton och sålunda utformad som en andaktsstund, där bibelläsning, bön och psalmsång ingår som naturliga moment. Till sitt innehåll bör den vara sådan, att den svarar mot elevernas mognad och förutsättningar och fångar deras uppmärksamhet. Med fördel kan eleverna själva alltemellanåt aktivt medverka i samlingen. Religionsfrihetens principer tillgodoses också därigenom, att representanter för olika samfund och ideella strävanden i vårt samhälle kan tillkallas att leda vissa morgonsamlingar.

När det gäller elevs befrielse från deltagande i morgonsamling, regleras denna genom bestämmelsen i andra stycket av skollagsförslagets 27:e paragraf. Denna har i propositionen föreslagits erhålla följande lydelse:

»Är elev befriad från undervisning i kristendomskunskap eller tillhör elev ej svenska kyrkan, skall han på föräldrarnas begäran befrias från att delta i morgonsamling med religiöst inslag.»

Skolberedningens förslag i detta hänseende finnes intaget i skolstadgans 5:e paragraf, mom. 2. Det lyder:

»Elev som avses i första momentet (d. v. s. elev som icke deltar i kristendomsundervisningen) är frikallad från morgonsamling. Detsamma gäller elev som eljest inte tillhör svenska kyrkan, om målsman hos rektor anmäler, att eleven ej skall delta i morgonsamling. I övrigt må elev, då skäl äro därtill, av rektor befrias från att delta i morgonsamling.»

Skolberedningens förslag till skolstadga ansluter nära till de nu gällande bestämmelserna i folkskolestadgan och läroverksstadgan, som fick sin nuvarande lydelse 1958.

Genom det av departementschefen föreslagna tillägget »med religiöst inslag» skulle skollagen göras mera detaljreglerad än skolstadgan, vilket strider mot gängse förfaringssätt. Om skolberedningens förslag till formuleringen i skolstadgan har också de fyra demokratiska partiernas representanter varit ense.

Tolkningen och tillämpningen av denna bestämmelse om »religiöst inslag» kommer enligt vår mening att vålla stora svårigheter. Skolledaren ställs inför en besvärlig uppgift, då han i förväg skall avgöra, om en morgonsamling har religiöst inslag eller ej. Gränsen mellan religiöst och icke religiöst är ofta flytande. Det litterära eller musikaliska inslaget i morgonsamlingar, som avses vara profana, har ofta religiösa inslag. Skolledaren kan inte heller grunda sin bedömning enbart på vem som håller morgonsamlingen. Det händer ofta, att en lekman håller en religiöst präglad morgonsamling, medan en präst, frikyrkopastor eller kristendoms lärare ibland talar över ett allmänt ämne.

Resultatet av den föreslagna formuleringen kan bli, att man får profana morgonsamlingar vissa bestämda dagar i veckan, religiösa andra dagar.

Detta omöjliggör, att morgonsamlingarnas karaktär spontant får växa fram ur de lokala förhållandena och de olika morgonsamlingsledarnas personliga inställning.

Förkunnelse är tillåten vid morgonsamling såväl enligt nuvarande praxis som enligt det nya förslaget. Men enligt det senare blir en morgonsamling av icke kristen karaktär obligatorisk för alla elever. En konsekvent tillämpad religionsfrihet kan då kräva att föräldrar med kristen övertygelse kan se sig nödsakade att för sina barn begära samma rätt till befrielse, som nu tillkommer barn till föräldrar, som ej tillhör kristet samfund.

Departementschefens kommentar till 27:e paragrafen synes också frånta föräldrarna initiativrätten till befrielse för elev. Det heter nämligen:

»I den mån morgonsamlingarna avses få ett religiöst inslag, skall vissa elever — vars religiösa uppfattning förutsätts i väsentlig mån avvika från vad som vanligen kommer till uttryck i de religiösa inslagen — befrias från deltagandet.» Genom detta uttalande skulle en skolledare kunna anses ha skyldighet att befria de elever, som han tror har en annan uppfattning än morgonsamlingsförrättaren. Kanske skulle uttrycket i vissa fall kunna drivas därhän, att alla elever, som inte direkt uttalat sig om sin kristna tro, befrias från deltagande i kristna morgonsamlingar. Vi måste tillbakavisa en sådan tolkning av kravet på objektivitet i planläggningen.

Vi förmenar, att skolberedningens förslag till skolstadgans bestämmelse om befrielse i vissa fall från deltagande i morgonsamling — vilket nära överensstämmer med de hittills gällande bestämmelserna — bör överflyttas till skollagens § 27, vilken således enligt vårt förslag i sitt andra stycke skulle få följande lydelse:

»Elev som är frikallad från undervisningen i kristendomskunskap eller elev som ej tillhör svenska kyrkan må på föräldrarnas begäran av rektor befrias från att delta i morgonsamling. Elev kan även i övrigt av rektor befrias, om skäl äro därtill.»

En så utformad bestämmelse tillgodoser enligt vår mening helt religionsfrihetens krav. Departementschefens ovan refererade kommentar står däremot i motsättning till lagförslagets formulering.

Att morgonsamlingen bör ge en stund av stillhet och koncentration och sålunda bli en god utgångspunkt för dagens arbete torde erkännas av både pedagoger och föräldrar. Den bör därför i de fall inte gemensam samling kan ske anordnas i alla klasser. I skolstadgan bör därför införas en bestämmelse om att morgonsamling skall ledas i den ordning rektor bestämmer, av lärare i kristendomskunskap, annan därtill villig lärare eller annan lämplig person.

Det är av vikt, att morgonsamlingen under alla förhållanden utformas på ett värdigt sätt. Detta underströks också av ecklesiastikministern i ett interpellationssvar i andra kammaren den 25 november 1959: »Den bör

enligt min uppfattning om möjligt skapa inre samling och koncentration inför dagens skolarbete och utformas på ett värdigt sätt.»

Med stöd av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 136 måtte

1. med uttalande av att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat oförändrat bifallas för sin del besluta att skollagens § 27 skall ha följande lydelse:

»Elev i grundskolan skall på föräldrarnas begäran befrias från att delta i undervisning i kristendoms-kunskap, om eleven tillhör trossamfund, som fått Konungens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisning.

Elev som är frikallad från undervisningen i kristendoms-kunskap eller som ej tillhör svenska kyrkan må på föräldrarnas begäran av rektor befrias från att delta i morgonsamling.

Elev kan även i övrigt av rektor befrias från att delta i morgonsamling, om skäl äro därtill.»

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad övrigt i motionen anförts.

Stockholm den 25 april 1962

Eric Nelander

Ake Zetterberg

Einar Rimmerfors

Yngve Hamrin
i Jönköping

Thorvald Källstad

Olle Westberg

M. Berglund

D. Wiklund
i Stockholm

Arvid Nilsson
i Lönsboda

Carl Eric Hedin

Robert Johansson

Thorbjörn Fälldin

Olof Hammar

Gustav Boija

Elsa Lindskog

David Svenungsson

Stina Gunne

Lisa Johansson

Ernst V. Staxäng

Märta Boman

Evert Svensson

Gunnar Larsson
i Luttra

Arne Magnusson
i Nennesholm

Dag R. Edlund

Dav. Gomér

*Axel Gustafsson**Johannes Antonsson**Eric Nilsson*

i Svalöv

*Olof Johansson**James I. A. Dickson**Rune Gustavsson*

i Alvesta

*Harry Carlsson**Lennart Stiernstedt**Gustaf Svensson*

i Vä

Erik Larsson

i Norderön

Augustinus Keijer